

"ולכפר על בני ישראל - זה השיר". (ה' י"ט, ירושלמי פסחים פ"ד)

מתוך שיחתו של הגאון רבי יעקב ניימן

'סיפר לי פעם יהודי על גדלותו של בנו. בחול המועד סוכות ישבו קבוצת אברכים בסוכתו ופיהם מלא שירות וזמירות לה' בקול רינה ושמתח החג, מתוך התלהבות דקדושה הלכו קולות השירה וגברו עד כי הופרעה מנוחתו של יהודי זקן שהיה גר בקומה השניה. ביקש שיפסיקו לשיר, מכיון שלא נענו לו ולא יכל להם שפך עליהם דלי מים...

ואז צעק בנו מן הסוכה: "איך אפשר לשפוך עלינו מים, הלא השכינה שורה כאן..."

המשיך הרב ניימן: 'אמרתי לאותו יהודי, באמת סבור אתה כי השכינה שורה במקום כזה, במקום שגוזלים מנוחה של אדם?! לא ולא! אמנם מצוה גדולה לשמוח בחג, אבל חלילה שתהא באה בעבירה, אין לקיים מצוה על חשבון הזולת'. ('דרכי מוסר' עמ' ר"ס)

הגאון שר התורה רבי זלמן סנדר כהנא, רבה של מאלטש וקרניניק, מגדולי ליטא, היה גם בעל מנגן מופלא, ובעל קול ערב. רבי זלמן סנדר היה גאון בנגינה, והיו ניגוניו ידועים, וצליליהם מתגלגלים בכל עולם הישיבות. מפורסם היה ניגונו על הפיוט "יונה יעלת חן", פיוט שנאמר בליטא בין פסח לשבועות. את הניגון הזה חיבר בהיותו צעיר לימים. וכאשר שר אותו לפני רבו ה"בית הלוי", התרגש "בית הלוי" עד כדי דמעות.

פעם באמצע שיעור במסכת בבא קמא בסוגיה של "אב ותולדה". החל רבי זלמן סנדר לפזם ניגון, והיו עיניו עצומות וכולו דבקות. לאחר זמן אמר לתלמידיו: 'התחדשו כאן דברים נפלאים, הן בסוגיית "אב ותולדה", והן בסוגיית הניגונים, כעת עלי להפריד בין החידושים להגידים ולבארם!'

למחרת חזר והשמיע לתלמידים את חידושי - השיעור היה מופלא ביותר.

(שיעורי הגר"ס)

בחודש סיון תרכ"א, נפטר זקן ושבע ימים, משורר ומליץ נכבד רבי משה בנו של ראב"ד המבורג, הגאון רבי מנחם מנדל פרנקפורטר. **בשנת תקע"ט,** כאשר המתחדשים בנו בהמבורג בית תפילה הנקרא 'טמפל', יצא רבי משה ללחום נגדם בצחות לשונו, ולעג על מנהגיהם.

השיר שכיפר

בשנת תקע"ב היתה עת צרה ליהודים, המבורג באה במצור. כאשר הגיע שר צבאו של הקיסר הרוסי אלכסנדר נסו מפניו צבאות צרפת, ויריעו כל העם. וביום הולדת הקיסר אלכסנדר ערכו תפילות בשירה וזמרה, רבי משה הכין שיר תהילה לכבודו. **לאחר שלושה חודשים** באה שמועה כי הצרפתים שבים אל העיר, וחיל רוסיה נסו. נהפכה השמחה לתוגה, רבי משה נאלץ לברוח לאלטונה, הוא, אביו וכל משפחתו, כי נגזרה עליו מיתה על השיר אשר הכין לכבוד הקיסר הרוסי...

לאחר זמן בא אליו פרנס המבורג, רבי משה הרץ, חתנו של רוטשילד ויאמר לו: הנה ידעתי כי חטאת נגד הקיסר נפוליאון על דבר השירה, עצתי לך, עשה זאת והנצל, תכין שיר לכבוד יום הולדת נפוליאון ואז יסור עונך ותכופר.

רבי משה שמע בעצתו והכין שיר שמשתמע לשני פנים... בעיני אוהבי נפוליאון לברכה ובעיני שונאיו לקללה... בטקס רב רושם השמיע החזן את השיר באוזני הקהל ושירי הצרפתים.

סיפר הג"ר אליקים שלזינגר: זכורני מעשה שהיה בפ"ת בישיבת לומז'ה, באחת השיחות של המשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד. **בית המדרש היה למעלה,** ולמטה היו חדרי הבחורים. היה זה יום קיץ חם, חלונות ודלתות בית המדרש היו פתוחים לרווחה. לפתע, באמצע השיחה כשהיה שקט גמור וכולם שומעים את דברי רבי אבא נשמע קול זמרה מבחור שהתקלח באותה שעה, הבחור התלהב ושר בקול...

אמר המשגיח רבי אבא: כולם לומדים וכולם עושים מקלחת, אבל יש הבדל, לכל אחד יש את הנקודה שלו: יש מי שמחיה עצמו בעת לימודו ואז שר את שירו, ויש מי שמחיה עצמו תחת הטוש ושם מזמר את זמירותיו, והבן!

לדורות, אין לויים נפסלים אלא בקול. (חולין כד. ספרי בהעלותך) שיתקלקל קולו מזקנה, ואינו נפסל אלא לשיר אבל יהיה מן השוערים. (רמב"ם כלי המקדש ג' ה')

סיפר הגאון רבי שמעון משה דיסקין כי בבית מדרן הרב מבריסק בצאת השבת היה רבי אלכסנדר מילר מנעים בזמירות, והרב מבריסק היטה אוזן קשבת... לשאלת אחד: "מאי כולי האי?" **השיב הרב מבריסק:** "הרי אני לוי, ובמהרה יבנה המקדש ואני צריך להתאמן בשירה".

(משמר הרש"ם)

השרים הבטיחו כי יתנו רשיון לרבי משה לשוב לעירו המבורג. אך הוא לא הוצרך כלל לרשיון, כי שוב התהפך גלגל המלחמה. נפוליאון הובס על ידי מלכי אירופה ויסירוהו מעל כסאו. ויפתחו שערי המבורג וכולם שבו בשלום.

(”חכמי אה” ח”ב)

”ושרת את אחיו... ולא יעבוד” (ח”כ”ה) אף במדבר, אם נתקלקל קולו של הלוי, כשר לשאר עבודות. (ספרי בהעלותך שם)

אין לוי קטן נכנס לעזרה אלא בשעה שהלויים עומדים על הדוכן לשיר - וצוערי הלויים היו נקראים.

על שקולם דק ויפה - שהיו מצערים את הלויים הגדולים, שאין יכולים לבססם ולהנעים קולם כמותם.

כתב ה”תפארת ישראל”: לשון ’צוערי’ משתמע לשני פנים. לשון ילדות, כמו ”ורב יעבוד צעיר”. ולשון צער, שעל ידי שקולם דק מצערים את הלויים המבוגרים שיתחזקו גם הם להרים את קולם כדי להנעים כמותם, כי אחרת קולם יהיה עב ולא נעים כנגד קולם של הקטנים.

(ערכין שם ועיין זכריה י”ג ז)

יש להזהר משמיעת קול זמר אישה בעת קריאת שמע, ואפילו פניה, מגיל י”א, אבל קול הרגיל בו, מותר.

(או”ח ע”ה ג ונו”כ ועיין הזו”א)

הורה הגאון רבי ישראל יעקב פישר: קול הרגיל בו אין הכוונה לקול עצמו אלא לעצם הדבר. ולכן בזמירות שבת גם הבנות משתתפות ושורות, כיון שהן מזמרות מקטנות הנה זה קול הרגיל בו. וגם יש להתיר מצד חינוך הבנות, שיהיה להן חשק ואהבה לשולחן שבת!

(שו”ת ”אבן ישראל” ח”ט עמ’ נ”ח)

נוסיף בזה את דברי מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך: אף שיש המקילים לשמוע שירת אחיות בזמירות שבת וחג, מכל מקום בסתם אין לאח לשמוע שירת אחותו.

(”הקטן והלכותיו” ח”א)

הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ: זמירות שבת מוסיפים הרבה בחינוך הילדים, הביטויים שיש בזמירות הם ”נורא נוראות”, ואפילו אם הילדים לא מבינים, חשוב שיראו את ההתרגשות שיש בהם, ושישתתפו עם האבא בשירת הזמירות.

(”דרכי חיים”)

סיפר הרה”ח ר’ יודל צישינסקי, המשב”ק של ה”בית ישראל”: אביו שהיה חסיד גדול נהג לזמר בשבת את כל הזמירות הכתובות בסידור, והיה זה חיזוק רב לבני המשפחה בתל-אביב המלאה חולין.

יום אחד חזר אביו וחדשות עמו, שראה שה”בית ישראל” שר בטיש רק ”כל מקדש” ו”מנוחה ושמוחה”. אמר שהוא לא צריך להיות יותר מרבו... ופסקה הזמירה בשבת מבית צישינסקי.

תקופה קצרה לאחר מכן היה ר’ יודל היה עם ה”בית ישראל” בצפת לנופש. בשבת אמר הרבי את כל הזמירות שבסידור.

פנה הרבי בחיור לר’ יודל ואמר: ”בירושלים העולם מפריע, לכן מסתפק אני בשני זמירות, כאן אין מפריעים ויכול אני לומר הכל, תאמר לאבין שיכול להמשיך בזמירות, הרבי אומר הכל!!!” (פנ”ר)

”ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם...” (י”ב י”ד)

אמא שיוקרת

פעם אחת היה דמא בן נתינה לבוש בגד מפואר והיה יושב בין גדולי רומי, ובאה אמו וקרעתו, וטפחה לו על ראשו וירקה בפניו, ולא הכלימה. (קידושין לא.) כתב תוס’ שהיתה מטורפת בדעתה. (שם) ואף שאין לה דעת ואינה מתביישת, לא רצה להכלימה. (עיין יעקב”)

ומה עם האבא?

ידוע כיבוד האב המופלא של דמא בן נתינה, שחכמים ביקשו לקנות ממנו אבן טובה לחושן בשישים ריבוא דינרי זהב. והיה מפתח התיבה מונח תחת ראשו של אביו, ולא העירו. (קידושין לא.) **העיר הגאון רבי משה פיינשטיין**: והדברים תמוהים עד מאד. **לכאורה הוא פשוט** שאם אביו ישן ונזדמן שבא סוחר לקנות ממנו באופן שהיה מרויח סכום נכבד, שמחוייב הבן להקיצו משנתו, משום שהנאת הרווח היא יותר מצער היקיצה משנתו. **וגם**, ברור שאביו היה מצווה שיעירוהו, ומוכן אפילו לשלם על זה.

וכך הם רוב האבות, שהיו מצטערים על שגרמו שבנם לא ירוח. ואין לומר שדמא החליט שלא יספר לאביו על כך. ואדרבה, החסיר לו את השמחה הגדולה על רווח בנו.

ואם כך מעשה זה של דמא בן נתינה תמוה מאד, איך שיבחוהו חכמים בזה ואמרו שכן הוא הדין לחייב כיבוד אב ואם!?

אלא מוכרחים לדחוק שאביו לא היה שפוי בדעתו ולא היה מבין ליהנות מהתעשרות בנו. אף שלא הוזכר דבר זה רק על אמו. וצ”ע (”דברות משה” קידושין עמ’ תקכ”ז)

ומה עם הבן?

היה זה בתקופה הראשונה לבואו של מרן הרב מפוניבז’ לבני ברק. כשהיה הרב מפוניבז’ ממתין לאוטובוס, היה עומד בתור עם כולם ולא הסכים בשום אופן לקבל זכות קדימה.

יום אחד כשעלה אל האוטובוס עלו גם אם ובנה, בראותה שנותר רק מקום ישיבה פנוי אחד זיזרה האם את בנה: ”תפוס מהר את המקום”. עשה הילד כעצת אמו והתיישב בנחת על המקום שהצליח לתפוס, והרב מפוניבז’ נשאר עומד.

נמצאו אנשים אשר התרעמו על התנהגות האם הזאת וביקשו לנזוף בה. הרגיש הרב בכוונתם ועיכב בעדם באומרו: ”הניחו לה, הילד עצמו כבר יסדר עמה את החשבון...”

(הרב מפוניבז’ ח”ג)

זכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעתם בחצוצרות...” (ש”)

נס שבת בהעלותך במירון

ידועות שבתות פרשת בהעלותך של חסידות לעלוב במירון. הדבר החל בעת שהצדיק רבי משה מרדכי בידרמן מלעלוב נסע למושבה ”ראש פינה”, לקצור במו ידיו חטים למצה שמורה.

באותם שנים, ימי המנדט הנסיעה היתה כרוכה בקשיים וסיכונים רבים. נאלץ הרבי להשתהות בגליל ובחר לשבות בציון הרשב”י. נשלח מברק לחסידים בירושלים ובו בקשה לשלוח מנין למירון. ואכן הגיעו מנין מצומצם.

אותה שבת החליט הרבי לקבוע את שבת בהעלותך לדורות, לשביתה בהיכלו הקדוש של התנא האלוקי. זקני החסידים מספרים בערגה על אורת אותם שנים ראשונות במירון.

בשנת תש”ה, באחת השנים הראשונות לשביתה ”שבת בהעלותך במירון” הגיעו כשלושה מניינים. בתחילה נסעו לצפת, לטבול ולהטהר במקוה האר”י, וגם נטלו את מפתחות קבר הרשב”י.

קהל החסידים נסעו למירון, נעלו את שערי הציון וקיבלו שבת. השבת עברה עליהם בשלווה והתרוממות הנפש. איש מהם לא ידע כי ערביי הסביבה חורשים עליהם רעות.

בעת סעודה שלישית, בשעה שהחסידים ישבו ושרו זמירות שבת, החל להתקהל סביב הציון המון ערבי מוסת, אספסוף מצוייד במוטות וגרזנים, הקיפו את הבנין ובצעקות ’איטבח אל יהוד’ הסתערו על הדלתות לעוקרם, לפרוע פרעות ביהודים.

אימת מוות שררה במערה, זעקות ”שמע ישראל”. כל הנוכחים הכריזו שהם מוחלים למי שחטא כנגדם. חלק מיהרו להתעטף בטליתם, כדי שיזכו לכל הפחות לבוא לקבר עטופים בטלית.

אחד החסידים פנה אל הסובבים והחל לפרט את מקומות הסתר בביתו בהם החביא מטבעות זהב וחפצי ערך, שאם מי מהם ינצל הרי שלכל הפחות בני ביתו לא יסבלו רעב בהעדרו.

קולות המהלומות על השער הלכו וגברו, ועימם הלכה וגברה החרדה הנוראה בין הנמצאים בפנים. טיכסו החסידים עצה מה לעשות: אחד הציע לתת לערבים את כל הכסף שברשותם. אחד נטל חצוצרה, מיהר לעלות אל גג הציון, והחל תוקע, אולי תשמע התרועעה בצפת ויחלצו לבוא לעזרתם...

בכל רגע האימה הרבי היה שקוע בתפילה. לפתע פקח את עיניו והחל מרגיע את החסידים, והבטיחם כי לא יאונה להם כל רע.

ביקש הרבי את מפתחות השער כדי לצאת ו”לשכנע” את האספסוף להתפזר. היו שניסו לעכב בעדו, הרי בזה הוא מקריב את נפשו ומסכן את כולם. אולם הרבי עמד על כך, בלב בוטח נטל את המפתחות ויצא לנוכח בני ישמעאל צמאי הדם.

חרדה גדולה נפלה על כולם בראותם את הפורעים שומטים מידיהם את מוטות הברזל ונסוגים בבהלה למראה איש האלוקים הניצב לפנייהם. (”משה איש האלוקים”)